

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
**И-Т ПО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА МОРФОЛОГИЯ,
ПАТОЛОГИЯ И АНТРОПОЛОГИЯ С МУЗЕЙ**
Вх. №: ..... 232 .....
..... 30.09.2021 г.
СОФИЯ

РЕЦЕНЗИЯ

от доктор на науките (доктор на ветеринарномедицинските науки) Ангел Петров Воденичаров – професор в катедра „Ветеринарна анатомия, хистология и ембриология“ на Ветеринарномедицинския факултет при Тракийския университет – Стара Загора

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика

професионално направление 4.3. Биологически науки

докторска програма „Антропология“

Автор: Надежда Венециева Параскова

Тема: „Дерматоглифична характеристика на българско население от Централна западна България“

Научни консултанти: доц. д-р Зорка Митова – ИЕМПАМ, БАН и к.и.н. Иван Широбоков - МАЭ РАН, Кунсткамера, Санкт Петербург, Русия.

Авторът на дисертационния труд Надежда Венециева е докторант на самостоятелна подготовка - редовна форма на обучение към секция „Антропология и анатомия“ на Института по експериментална морфология, патология и антропология с музей (ИЕМПАМ) към Българската академия на науките (БАН).

След завършване на средното си образование в родното си място – Благоевград, Надежда Параскова продължава образованието в Биологическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, който завършва през 2000 г. с образователно-квалификационната степен „Магистър - Биолог“. Тя е придобила и втора специалност „Учител по биология“ въз основа на проведена специализация по „Зоология на гръбначните и антропология“.

От 2004 г. до 2007 г. е учител по биология в 153 ПГ „Неофит Рилски“, София, а след това – от 2007 г. е асистент по анатомия и антропология в Биологическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, където работи и понастоящем. Същевременно, от 2015 г. до 2019 г. е учител по биохимия във Френска езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“.

С решение на Научния съвет на ИЕМПАМ при БАН от 04. 12. 2015 г. Надежда Параскова е зачислена в докторлантура на самостоятелна подготовка по специалността „Антропология“ в секция „Антропология и анатомия“ в същия институт.

Във връзка с разработвания дисертационния си труд, през 2018 г. докторанта е провела специализация по Етническа дерматоглифика в МАЭ РАН, Кунсткамера, Санкт Петербург, Русия, под вещото ръководство на к.и.н. д-р Иван Ширококов.

Научната разработка има за цел да се направи антропологична характеристика на съвременното българско население от Централна западна България по дерматоглифични белези.

Разработваният проблем е актуален и с висока степен на историческа, културна и научна значимост.

Дисертацията е написана на 184 страници, и съдържа обичайните раздели за подобен научен труд, а именно: Увод – 3,5 стр., Литературен обзор – 31 стр., Постановка на проблема – 1 стр., Цел и задачи – 1 стр., Материал и Методи – 14 стр., Анализ и Дискусия (Обсъждане) – 112 стр., Изводи – 3 стр., Заключение – 1 стр., Приноси – 1 стр., Литература – 22 стр., и Приложения – 8 стр. В този обем са включени цветни и чернобели 123 таблици, както и 39 фигури. Всички съдържащи се раздели са общо взето, в хармонични съотношения.

На една страница е приложена и собственоръчно подписана декларация за оригиналност и достоверност на резултатите и приносите.

За литературния обзор са използвани 262 източника, от които 130 са на кирилица – останалите 132 - на латиница – от тях немалък брой са на български автори, публикували в чуждестранни и български научни списания, издавани предимно на английски език.

В литературния обзор са оформени три основни раздела, от които в последния са обособени четири подраздела. Прави добро впечатление, че в първия е направен анализ на данните, отнасящи се за страната ни, а във втория са разгледани тези, отнасящи се за Централна западна България. Това безспорно позволява да се открият специфичните особености за региона, обект на дисертационната разработка. В третия раздел, който е най-съществен, е спазен същия принцип, като съвсем основателно е отделено внимание първо на фактори, свързани с оформянето на пръстовите изображения по време на пренаталното развитие и унаследяването им в потомството. Като бележка от техническо естество бих посочил, че терминът „воларна повърхност“ е по-добре да се замени с по-съвременния „палмарна повърхност“, което ще е в съответствие с анатомичната терминология (*Terminologia Anatomica*, 2nd ed., 2019, *palmaris*, от *palma manus* – длан на ръката). По-нататък е спазена същата ретроспекция и последователност, от посочените предишни два раздела. В този си вид литературните данни в обзора са в съответствие с

научния проблем и обобщено може да се приеме, че е постигната пълнота и достатъчност от гледна точка на целта, и задачите на научната разработка.

Прави приятно впечатление, че е направен анализ на литературните източници, в който ясно е изтъкната липсата на данни от изследвания, включващи един важен район (Централна западна България) от територията на страната ни, определен по расова типология като софийски расов тип, а също и като „Шопска етнографска област“ („Голям шоплук“). За него, по литературни данни е характерно, че в етногенезиса на населението вземат участие различни по големина етнически групи. Това е от особена важност за обосноваване целта на изследването и свързаните с изпълнението ѝ задачи.

Въпреки посочената бележка може да се обобщи, че литературния обзор показва задълбочено познаване на проблема и много добра информираност на автора, а изложението е на висок професионален език и стил. Подходът към съществуваща информация от страна на автора, в по-голямата си част е критичен, което му придава характер на анализ.

Целта е правилно формулирана, а свързаните с нея задачи са достатъчни за изпълнението ѝ.

Собствените изследвания са извършени върху достатъчен брой индивиди, а опитната постановка е издържана.

За раздела може да се обобщи, че с избраните методични подходи са създадени необходимите предпоставки за получаване на обективни научни данни. Всичко това позволява постигането на поставената цел и получаване на адекватен отговор на свързаните с нея задачи, решавани в дисертационния труд.

Благодарение на проведените изследвания са получени резултати, голяма част от които представляват реални научни приноси.

В раздела „Анализ и Дискусия“ са представени убедителни данни от прецизно проведени изследвания по поставените задачи. Те са резултат от умелото съчетание на утвърдени в антропологията методики, индекси, показатели и др., и са представени доста обстоятелствено, като са придружени с голям брой фигури и таблици. По подходящ начин са направени сравнителен и статистически анализи, за който пък са използвани подходящи статистически методи, оставящи приятно впечатление у читателя.

Наред с подробния статистически анализ на получените от изследването данни, (вкл. първична и вторична статистическа обработка) висока оценка без съмнение заслужава и приложения за пръв път интеграционен анализ на дерматоглифичните и одонтологичните белези с географското разположение. Важни според мен са и

направени дескриптивен и таксономичен анализ по райони, както и изследваната достоверност на билатералните и на междуполовите различия по осемте основни дерматологични признаци.

Със задоволство може да се отбележи, че е направен обстоен разбор на получените резултати – той се отличава със задълбоченост на научния анализ, който се базира не само на собствените резултати, но и на голям брой изследвания, публикувани в литературата. Освен това е извършен подходящ сравнителен анализ, което е позволило на автора да открие не само общовалидни признаци, но и специфични за изследвания район особености. Всичко това, без съмнение обогатява съществуващите знания за дерматологичната характеристика както на българското население, така и за жителите на изследвания район - Централна западна България.

Независимо от това, че характера на такъв тип разработки се отличава със специфика при оформянето на този раздел, според мен разделянето му на „Резултати“ (Анализ на получените резултати) и Обсъждане (Дискусия) би представило по ясно данните от изследванията и би открило повече научния им анализ и обсъждане.

С цялостната научна разработка авторът показва качества на изследовател с потенциал да планира, анализира и интерпретира получените данни. Това намира свое потвърждение и в изводите, които произтичат логично от предходното изложение.

Благодарение на проведените изследвания са получени резултати с оригинален, потвърдителен и научно-приложен характер.

Приемам справката за посочените приноси.

Направените по-горе бележки не са от естество да променят положителната оценка на проекта за дисертационен труд.

Във връзка с дисертацията са представени три публикации, в едната от които Параскова е водещ автор, а една е заедно с научния консултант. Приложен е и списък от четири участия в научни форуми – три от тях са в чужбина (Сърбия и Дания) и един в България, който е с международно участие. Останалите публикации и участия са с колеги от Софийския университет. От представената „Справка за изпълнение на минималните изисквания на ИЕМПАМ за придобиване на образовалната и научна степен „доктор“ е видно, че докторантът има показатели над изискванията – 3 публикации и 180 точки, вместо минимум 2 публикации и 120 точки.

Впечатленията ми от представените материали по защитата на дисертационния труд, както и от участието в работата на XXIV конгрес на Българското анатомично дружество с международно участие (31 май – 2 юни, 2019 г., Стара Загора), ми дават

основание да смятам, че дисертацията е лично дело на докторанта, а получените резултати и приноси, са нейна лична заслуга.

Авторефератът в съдържателно отношение отговаря на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблемът, третиран в дисертационния труд „Дерматоглифична характеристика на българско население от Централна западна България“ е актуален и значим. Целта на изследването е формулирана въз основа на добро познаване на литературата по проблема. Използваните методи са правилно подбрани. В резултат на проведените изследвания са получени данни, обогатяващи знанията за дерматоглифичната характеристика на населението ни в изследвания район. Изводите са добре обосновани.

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИЕМПАМ при БАН.

Като имам предвид гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси. В тази връзка предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ на Надежда Венециева Параскова в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика, професионално направление 4.3. Биологически науки, специалност „Антропология“.

28. 09. 2021г.
Гр. Стара Загора

Рецензент:..........
(проф. д-р Ангел Воденичаров)